Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

LAUSUNTO

Eduskunta
Työelämä- ja tasa-arvovaliokunta

Asiantuntijakuulemiseen 2.4.2025

Lausunto HE 14/2025 vp hallituksen esityksestä eduskunnalle laeiksi työriitojen sovittelusta ja eräiden työtaistelutoimenpiteiden edellytyksistä annetun lain ja työaikalain 2 ja 19 §:n muuttamisesta

Julkisen sektorin koulutettujen neuvottelujärjestö JUKO ry kiittää mahdollisuudesta lausua otsikon suojelutyötä- ja hätätyötä koskevaan lakiesitykseen seuraavasti:

1. JUKO katsoo ensi sijassa, ettei suojelutyötä koskevaa lainsäädäntöä ole tarvetta laajentaa lainsäädäntöteitse. Suojelutyön käytännön järjestämiseen on työmarkkinoilla vakiintuneet työtaisteluiden omaehtoiseen rajaamiseen ja sopimiseen perustuvat toimintatavat eikä esitetyn kaltaiselle monimutkaiselle ja raskaalle sääntelylle ole siten aitoa yhteiskunnallista tarvetta. Esityksessäkin on todettu useaan otteeseen, että suojelutyön määrittely sopimalla on ollut paikallisesti toimivaa ja vain paikalliset osapuolet pystyvät tekemään lakonalaisiin tehtäviin ja toimintoihin tarkat rajat niin, ettei henkeä, terveyttä tai merkittävää omaisuutta (jne.) vaaranneta.

2. Lakiesityksessä ei arvioida suojelutyölainsäädännön mittavan laajentamisen vaikutuksia julkisen sektorin henkilöstön neuvotteluoikeuksien ja tätä tukevien riittävän tehokkaiden lakko-oikeuksien toteutumiselle. Lakko-oikeus on virkamiesten ja viranhaltijoiden ainoa käytettävissä oleva työtaistelumuoto, koska muut ”lievemmät” työtaistelutoimet on jo rajattu pois virkasuhteisilta virkaehtosopimus- ja työriitalainsäädännössä. Tämä korostaa lakko-oikeuden merkitystä julkisen sektorin virkasuhteisen henkilöstön yhdistymisvapauteen liittyvänä perusoikeutena. Käytännössä kaikki esitetyt suojeltavat oikeushyvät koskettavat suoraan valtion, kunnan ja hyvinvointialueiden tehtäviä. Kun aiemmin suojelutyövelvoite oli vain virkasuhteisille, jotka eivät itse olleet työtaistelussa, niin nyt se on kaikille palvelussuhteesta riippumatta ja myös silloin, kun henkilöt itse ovat työtaistelussa.

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

3. Kun tämän lakiesityksen kanssa samanaikaisesti vuosina 2024-2025 virka- ja työsuhdelainsäädäntöön on tehty merkittäviä - palkansaajapuolen kannalta heikennyksiä tarkoittavia - muutoksia (vientimalli, työsopimuslain ja työttömyysturvan heikennykset jne.), muutosten kokonaisvaikutusta ei ole arvioitu. Varsinkin julkisen sektorin henkilöstön kannalta ns. vientimallilainsäädäntö yhdistettynä suojelutyötä koskevaan lakiesitykseen johtaa työtaisteluoikeuksien merkittävään tosiasialliseen heikennykseen ja tätä kautta todennäköisesti nykyistä heikompitasoiseen palkkaukseen ja palvelussuhteen ehtoihin. Tämä puolestaan tulee vaikuttamaan kielteisesti näiden tärkeiden ja yhteiskunnallisesti merkittävien tehtävien houkuttelevuuteen koulutetuille ammattilaisille. Lakiesityksen kielteiset vaikutukset korostuvat vielä siitäkin syystä, ettei niistä ei ole saavutettu minkäänlaista yhteisymmärrystä työmarkkinaosapuolten kesken.

4. JUKO arvioi, että esitetty suojelutyön sääntely heikentää edellytyksiä saavuttaa sopimalla ratkaisut suojelutyön rajaamiseen julkisella sektorilla. Sopimiselle tulisi luoda vahvempi mahdollisuus ennen työnantajan hakeman oikeudellisen prosessin (=turvaamistoimet) käynnistämistä. Suojelutyön mittavaa laajentaminen oikeudenkäyntiriskeineen onkin omiaan tuomaan aivan uusia ongelmia myös sektoreille, joilla mitään ongelmia suojelutyön vastuullisesta määrittelystä ei ole ollut.

5. JUKO korostaa, että julkisella sektorilla virkamiehet, viranhaltijat ja työntekijät toimivat vastuullisesti ja noudattavat lakia. Tämä on yleisesti ottaen koskenut myös työtaistelutoimia, ilmoitusaikoja, suojelu- ja hätätyöstä sopimista. Tätäkään vasten tarvetta säätää lisärajoitteita julkisen sektorin jo rajoitettuihin työtaisteluoikeuksiin ei ole.

6. JUKO katsoo, ettei hätätyötä koskevaa työaikalain muutosta tule toteuttaa samanaikaisesti suojelutyösäännösten kanssa. Nykyiset hätätyösäännökset ovat olleet toimivia vuosikymmeniä eikä työtaistelutilanne itsessään estä työnantajaa teettämästä hätätyötä, kun vain hätätyön perusteet ovat olemassa. Lakko, johon työnantaja voi varautua, ei kuitenkaan itsessään ole ennalta-arvaamaton ja työnantajan toiminnasta riippumaton poikkeuksellinen peruste. Tämä korostuu julkisella sektorilla, jossa virkariitalautakunnat ja myös työ- ja elinkeinoministeriö voivat vielä lykätä lakon alkamista.

7. Yksittäisen työntekijän, virkamiehen tai viranhaltijan tai näiden ammattiliiton näkökulmasta hätätyötilanteessa lausunnonantomahdollisuus työsuojeluviranomaiselle on hidas ja riittämätön oikeusturvakeino. Kyseinen tilanne johtaa yksittäistapauksessa lakon murtamiseen. Perusoikeuksien toteutumisen näkökulmasta

Julkisalan koulutettujen neuvottelujärjestö

ei ole hyväksyttävää, että työnantaja voisi määritellä hätätyön kautta työtaistelun rajat. Nyt esitetyllä hätätyöllä työnantaja voisi käytännössä sivuuttaa suojatyötä koskevat määräykset kokonaan.

8. Perustuslain ja kansainvälisten sopimusten turvaamien perusoikeuksien rajoittamisen tulisi perustua välttämättömyyteen, noudattaa suhteellisuusperiaatetta ja olla teknisesti tarkkarajaista. Lakiesityksen perustelutekstissä on nostettu näitä arvoja, mutta itse lakiesitys ei ole tässä suhteessa tasapainoinen kuten lukuisat lausunnonantajat ovat todenneet. Peruskysymyksenä tulikin esittää, miten työntekijöille, virkamiehille ja viranhaltijoille mahdollistetaan aidot, tasavertaiset työtaisteluoikeudet suhteessa työnantajaansa. Hyvin monella sektorilla ja monessa ammatissa mukaan lukien julkinen sektori, palkansaajapuoli on työ- ja virkaehtosopimusneuvotteluissa altavastaajana. Työtaisteluoikeuksien voimakas rajaaminen edelleen heikentää palkansaajan neuvotteluasetelmaa. Myös ammattiliittojen näkökulmasta on tärkeää pystyä toteuttamaan yksiselitteisesti laillinen, riittävän tehokas, nopea ja modernisti organisoitu työtaistelu. Toteutusmahdollisuuksilla on myös taloudellisia vaikutuksia niin yksittäisiin työntekijöihin kuin ammattiliittoihin. Näitä taloudellisia vaikutuksia esityksessä ei ole lainkaan arvioitu.

9. Lakiesityksen tulisi periaatteiltaan ja kirjoitusasultaan kestää vuosikymmeniä. Lakiesityksen tarkoitettu voimaantulo ”mahdollisimman pian” ei kuvaa pyrkimystä huolellisesti valmisteluun lainsäädäntöön. Lakiesityksen voimaantulolle tulisi vähintään säätää siirtymäajasta niin, ettei sillä pyrittäisi poliittisesti vaikuttamaan työmarkkinaneuvotteluihin 2025.

JUKO ry:n puolesta

Kari Eskola
neuvottelupäällikkö, OTK, VT